

MATS JOHANSSON:

DEN VITA FLÄCKEN

Margaretha af Ugglas har i en artikel, "Mänskliga rättigheter – för alla" (4/93), beskrivit den förändring som efter regeringskiftet har ägt rum inom utrikespolitiken i synen på de mänskliga rättigheternas betydelse. Däri har hon rätt att Sverige inte längre ursäktar MR-tillståndet i relationerna till kommunistdiktaturer på samma sätt som under den socialistiska epoken, utan med demokratibiståndets hjälp agerar mera aktivt för en politisk frigörelse i världen i liberal riktning.

Dock är det ont om exempel på hur den goda viljan också har slagit igenom i konkret förändring i våra biståndsmottagarländer. I stort förefaller biståndspolitikerna att rulla på ungefär som tidigare, prioriteringarna har konserverats. Förbättringar av MR-läget i en del länder syns bero mera på allmänna yttre omständigheter, tex ekonomisk tillväxt eller helt enkelt frånvaron av fortsatt sovjetiskt stöd till diktaturen, än på att biståndsgivarna verkligen har lyckats

använda biståndet som hävstång för demokratisering.

En annan, bredare aspekt på MR-läget i världen, som af Ugglas inte berör eftersom det inte direkt påverkas av svenska insatser, är givetvis de direkta *försämringar* som äger rum i de delar av världen där statsbildningarna i anarkiska former faller samman och inbördeskrigen leder till flyktingkaos. I den regressiva epok som vi för närvarande upplever motsvaras varje framgång för demokratins och det öppna samhällets idéer av än värre nederlag för humanism och civiliserad konfliktlösning. Det ställer i sin tur ökade krav på vår utrikes-, bistånds- och flyktingpolitik, en process som vi dessvärre bara har sett början av.

Desto viktigare blir det att fästa uppmärksamheten på den vita fläcken i diskussionen om mänskliga rättigheter, nämligen frånvaron av förståelse för nödvändigheten av att definiera och aktivt verka för *ekonomiska* fri- och rättigheter. Detta är ingen semantisk lek, utan ett högst påtagligt inslag i utvecklingen av moderna, civiliserade

samhällen; utan en rättsordning för marknadsekonomin fundament, blir det ingen marknadsekonomisk utveckling, och därmed heller ingen demokratiutveckling innefattande politiska rättigheter. Som all empiri visar är ekonomiska rättigheter oupplösligt förenade med politiska, och rätten att idka handel och företagande central för all ekonomisk, politisk och social utveckling.

Denna insikt har under planhushållningsepoken varit sorgligt satt på undantag i både utvecklingsteoretiskt hänseende och praktisk handling i biståndspolitiken. Biståndet användes i flera decennier till motsatsen; under den postkoloniala "frigörelsen" satsades bara från svensk sida hundratals miljarder på regimer som "utvecklade" politiska strukturer och ekonomiska system som motverkade eller i värsta fall slog sönder incitament för att bygga upp den fria företagsamhet som är allt välstånds

moder, i alla länder.

Det kan tyckas abstrakt att i en tid när samhällen jämnas med marken och hela folkslag utsätts för etnisk utrotning framhålla värdet av privat äganderätt, entreprenörskap, småföretagande, privat sparande, fri konkurrens, fri prisbildning, fri handel, rättstrygghet och allt annat som konstituerar marknadens tillväxtmekanismer. Men kanske är just denna insikt ett av de få budskap som småningom kan bryta en nedåtgående spiral i de områden där jordens fördömda nu slåss om allt knappare tillgångar: make money, not war.

Till detta kan svenskt bistånd bidra. Det vore bra om Margaretha af Ugglas kunde få sina kollegor i regeringen med på en diskussion om hur det skall gå till. Hennes eget parti har i alla fall tagit ett steg framåt genom att utveckla sin syn på betydelsen av ekonomiska rättigheter i en programskrift inför partistämman i november.